

**DRAMA EN THEATER
EEN BIBLIOGRAFIE VOOR NOORD- EN ZUID-NEDERLAND**

Annick POPPE

Aflevering 25

I. WETENSCHAPPELIJKE TEKSTEN

a. boeken

ELBERS (Joke) [samenst.], *Theatercollecties in Nederland en Vlaanderen*, Amsterdam, Nederlands Theater Instituut en Stichting Contact Theatercollecties, 1991, 109 p. (ISBN 90-70892-19-17)

FRERIKS (Kester) en RIJNDERS (Gerardjan), *Tranen op bevel. Een polemiek over theater*, Amsterdam, L.J. Veen, 1992, 103 p.

GROENEBOER (Joost), *In het licht van de fotograaf : een overzicht van de Nederlandse theaterfotografie tot 1940*, Amsterdam, Nederlands Theater Instituut en Internationaal Theatre & Film Books, 1991, 128 p. (ISBN 90-6403-285-8)

VAN HETEREN (Lucia), *Laten we gaan : de opvoeringsgeschiedenis van Samuel Beckett in Nederland*, Amsterdam, Nederlands Theater Instituut en International Theatre & Film Books, 1992, 138 p. (ISBN 90-6403-293-9)

VAN ROSSEN (Nico), *De roes en de rede : over Gerardjan Rijnders*, Amsterdam, International Theatre & Film Books, 1992, 103 p. (ISBN 90-6403-292-0)

b. bijdragen in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

BOBINAC (Marjan), "Aspekte des Trivialdramas. Dargestellt an zwei Stücken von Franz Xaver Kroetz", *Germanistische Mitteilungen*, 34 (1991), pp. 15-29

Wildwechsel en *Hilfe, ich werde geheiratet!* van F.X. Kroetz kunnen we het best als nieuwe volksstukken omschrijven; laat het thema dan de liefde zijn (of de hindemissen die ze in de weg staan), een happy end is de hoofdfiguren echter niet beschoren.

BRADSHAW (Graham), "Obeying the Time in *Othello*. A myth and the Mess it Made", *English Studies*, 73(1992), nr. 4, pp. 211-228.

De theorie van de dubbele tijd in *Othello* is wat al te negentiende-eeuws; niet alleen werkt ze niet, ze is bovendien overbodig als we de vraag stellen of het huwelijk tussen *Othello* en *Desdemona* al dan niet voltrokken werd.

CALLENS (Johan), "Through the Windows of Perception : Sam Shepard's *Fool for Love* on the Screen", in : Johan Callens [ed.], *American Literature and the Arts*, Brussels, VUB Press, 1991 (ISBN 90-70289-83-0)

CALLENS (Johan), "Sam Shepard : portret van de kunstenaar als ontdekkingsreiziger", *De Vlaamse Gids*, 76(1992), nr. 3, pp. 23-32.

Beweging en een nauw samenspel van woord en klank zijn de belangrijkste elementen van het theater van Sam Shepard, die ook naam maakt als acteur en dichter. Steeds opnieuw tast hij de mogelijkheden van het theater af, waarbij hij naar nieuwe uitdrukkingvormen zoekt (*Action, The Tooth of Crime*).

DELDIME (Dr. Roger), "Centre for Theatre Sociology", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 215-232.

In deze bijdrage zet Dr. Deldime de activiteiten van het Brusselse Centrum voor de Sociologie van het Theater, gesticht in 1970, uiteen.

EVERSMANN (Peter), "The experience of theatrical space. Factors to be considered, their relations and their testability", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr 31-32, pp. 93-114.

De kunst van het theater is een ruimtelijke kunst; parameters bij de analyse van de theatrale ruimte zijn, op het gebied van de structuur, de afstand tussen speelvlak en toeschouwers en op dat van het gebruik ervan, de mate waarin het publiek bij de handeling betrokken is.

GILLEMANN (Luc), "Het Pinterfenomeen en Harold Pinters Pintereske politiek", *De Vlaamse Gids*, 76(1992), nr. 3, pp. 12-21.

Sedert de première van *The Birthday Party* in 1957 is een hele Pinterindustrie op gang gekomen. 'Pinteresk' doelt op een atmosfeer van dreiging en onzekerheid; kwetsbare figuren die schuil gaan in een kamer met een onzichtbare vierde wand, vechten een vooral verbale machtsstrijd uit.

GOURDON (Anne-Marie), "The Spectator's Reception of Theatrical Performances", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 115-120.

De manier waarop de toeschouwers op een theaterproductie reageren, hangt af van de aard van wat ze te zien krijgen; soms wordt een beroep gedaan op hun verbeelding, soms op hun inlevingsvermogen. Hun reactie bestaat erin afkeuring of enthousiasme te laten blijken.

GOURDON (Anne-Marie), "A Study of the Audience Reception of a Show. Robert Hossein's *Jules César* in a Large Polyvalent Paris Venue (5000 seats)", *Tijdschrift voor Theaterwetenschappen*, 8(1992), nr. 31-32, 121-130 p.

Het voorbeeld van Robert Hosseins encenering van *Julius Caesar* van Shakespeare leert ons dat er een groot verschil bestaat tussen een productie voor een beperkt publiek

en deze voor een groot, in een daartoe geschikte polyvalente zaal. Ligt hierin een toekomst voor het theater ?

HAGNELL (Viveka), "Researcher and Actress. Participatory Studies of the Theatre Production 'Dreams About Roses and Fire'", *Tijdschrift voor Theaterwetenschappen*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 183-188.

Door middel van participerende observatie en intense interviews kan een beter inzicht worden verworven in de ontstaansgeschiedenis van een produktie, wat hier bewezen wordt aan de hand van "Dreams About Roses and Fire", een bewerking van een roman van de Zweedse Nobelprijswinnaar Eyvind Johnson.

HAMMERSMITH (James P.), "Enter Solus", *English Studies*, 73(1992), nr. 4, pp. 311-323.

'Enter solus, alleen', is enkel op het eerste gezicht een pleonasme. In het renaissance-drama betekent het dan ook niet louter dat een acteur verondersteld wordt alleen op te komen, maar dat hij daarbij ook gevoelens van angst, eenzaamheid of verdriet dient te laten zien.

HARDISON LONDRE (Felicia), "Developing an African American Theatre Audience within a Mainstream Cultural Community", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 149-156.

Zwarte acteurs raken nauwelijks aan een 'blanke' rol; het zwarte publiek vindt moeilijk de weg naar de schouwburg. Om uit deze vicieuze cirkel te raken (dit toont een studie over de toestand in Kansas City aan) zijn dan ook heel wat inspanningen nodig.

HERZEL (Roger W.), "Molière's Audience. New Light from the Registre d'Hubert 1672-73", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 1-18.

Het register bijgehouden door de acteur André Hubert tijdens het seizoen 1672-1673 biedt ons gedetailleerde informatie over hoe het publiek verdeeld was over de verschillende secties van het theater. Voorstellingen komen hieruit tevoorschijn als complexe sociale rituelen.

HILDEBRAND (Wil), "Communicative Action in the Theatre. Some Remarks on the Development of a Theory About the Relations Between Actors, Characters and Spectators", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 33-38.

In zijn *Theorie des kommunikativen Handelns* geeft de Duitse filosoof en socioloog Jürgen Habermas een analyse van het communicatieve handelen. Toegepast op het theater komen aldus de relatie tussen de acteurs en het publiek, tussen de acteur en de rol die hij speelt en de identiteit die de acteur aan zijn personage geeft centraal te staan.

HOSTE (Lode), "Gezelschapsleven te Gent in de 19e en begin 20e eeuw (vervolg)", *Ghendtsche Tydinghen*, 21(1992), nr. 2, pp. 91-96.

In zijn studie over het gezelschapsleven te Gent besteedt Lode Hoste ook aandacht aan toneel en lyrische kunst. Zo komen o.a. de bekende rederijkerskamers en ook

gezelschappen als Melpomène, de Napoleon Destanberg Kring, Van Peene's Genootschap en nog vele andere aan bod.

"Internationalisering", *Toneel Teatraal*, 113(1992), nr. 7, pp. 30-50.

Over het thema internationalisering vinden we bijdragen van Paul Binnerts ("Internationalisering : eerst een inhoud, dan het woord"), Ruud Engeland ("Wie is er bang voor de Euro-cultuur?"), Gerardjan Rijnders ("De wereld in een bezemkast. Moet het Nederlandse theater worden gered?") Ritsaert ten Cate ("Niet ergens anders hetzelfde doen"), Cobie De Vos ("Europa, labyrint of netwerk"), Christien Boer ("Ontmoetingen. Exportkwaliteit van het Nederlandse jeugdtheater") en Lex Bohlmeijer en Pol Eggermont ("Foreign Affairs. Een gezelschap bestaat niet alleen uit topproducties").

JEREZ FARRAN (Carlos), "Mari-Gaila y la espiritualización de la materia; Una revaloración de *Divinas Palabras* de Valle-Inclán" *Neophilologus*, 76(1992), nr. 3, pp. 392-408.

Divinas Palabras van Valle-Inclán is een van de sterkste theaterwerken uit de Spaanse literatuur sinds de zestiende eeuw. In deze trilogie geeft Valle-Inclán zijn ongenoegen weer met de sociale conventies van zijn tijd, zodat ondanks alle kritiek erop de strijd om de waarheid centraal staat.

LANGVIK-JOHANNESSEN (K.), "Hooft-Stoffe en Hooft-Toneel. Nederlandse equivalenten voor 'Haupt- und Staatsaktionen'", *Spiegel der Letteren*, 34(1992), nr. 2, pp. 179-180.

In de Zuidnederlandse letterkunde van de achttiende eeuw zijn duidelijke sporen te vinden (o.a. bij J.L. Krafft) van de Oostenrijkse Haupt- und Staatsaktionen. Ondanks duidelijke verschillen gaat het ook hier om volksstukken op thema's die ook voor tragedies konden dienen.

KONIJN (Elly A.), "Waiting for the Audience. Empirical Study of Actors' Stage Fright and Performance", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 157-182.

Stijgt, wanneer een acteur op het podium staat, zijn stress, en kan deze, binnen een bepaalde voorstelling nogal wat variëren, de aanwezigheid van het publiek heeft ongetwijfeld een positieve invloed op zijn acteren.

MEYER-DINKGRÄFE (Daniel), "The Natyasastra. An Ancient Approach to Audience Research Rediscovered", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 27-32.

De *Natyasastra* maakt deel uit van de Oudindische literatuur en geeft een interessante beschrijving van de emoties en van de manier waarop ze (op het toneel) kunnen worden weergegeven. De hierin aangehaalde onderverdeling tussen 'sentiment' (b.v. heroïsch-komisch) en 'emotionele toestand' (b.v. liefde, angst) bewijst haar nut bij het hedendaagse empirische receptie-onderzoek.

NABBE (Hildegard), "Hugo von Hofmannsthal, Harry Graf Kessler und 'Les Ballets Russes'. Zur Entstehung der Josephslegende", *Neophilologus*, 76(1992), nr. 3, pp. 435-445.

De balletpantomine de *Josephslegende*, in 1914 door S. Diaghilew en de Ballets Russes opgevoerd, was het resultaat van von Hofmannsthals en diens vriend Kesslers fascinatie voor pantomine en ballet. Was deze poging om ballet en pantomine met elkaar te verbinden geen succes, ongetwijfeld heeft ze een impuls verschaft aan de beginnende filmkunst.

ORTEGA CERPA (Désirée), "Een theater van twee werelden. Festival Iberoamericana de Teatro", *Etcetera*, 10(1992), nr. 38, pp. 23-26.

Verschilt het Latijns-Amerikaanse theater van het Europese in enkele formele aspecten en in de manier van werken, niets illustreert de kloof zo scherp als de overgave en passie waarmee theatermakers (o.a. Enrique Buenaventura, wellicht de belangrijkste Latijns-Amerikaanse theatermaker van de twintigste eeuw) met hun werk begaan zijn. In vergelijking hiermee is het Spaanse theater duidelijk aan een inhaalbeweging toe.

PAO (Angela C.), "Levels of Context in Historical Reconstruction", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 19-26.

Theaterproducties staan niet los van de sociale, politieke en economische context waarin ze zijn ontstaan. Belangrijk methodologisch werk in verband hiermee werd geleverd door o.a. de historicus Roger Chartier, die poneert dat alle groepen van de maatschappij elkaar wederzijds beïnvloeden.

PASSOW (Wilfried), "Whom do They love ?", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 85-92.

Aan het probleem van de identificatie is tot hiertoe weinig aandacht besteed : gaat de sympathie van de toeschouwer bijvoorbeeld uit naar de persoon op het toneel, zijn kunst of het personage dat hij speelt ?

SAUTER (Willmar), "Comparative Analysis of Style. 3 X Mother Courage", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 131-148.

Een vergelijking van drie producties van Brechts *Moeder Courage en haar kinderen*, één in Berlijn in 1949 en twee in Stockholm in 1987, laat zien dat de problemen vooral van stilistische aard zijn. Het gaat er dan ook om criteria te vinden om deze stijlen te beschrijven en de relatie te vinden tussen stijl en interpretatie.

SCHOENMAKERS (Henri), "Aesthetic and Aestheticised Emotions in Theatrical Situations", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 39-58.

De cognitieve theorieën van N.H. Frijda bieden een interessant framework voor de analyse van de relatie tussen emotionele en esthetische gewaarwordingen. Tussen interne (de toeschouwer ziet de acteurs als mensen) en externe communicatie (de toeschouwer beseft dat hij naar een voorstelling kijkt) bestaat een voortdurende interactie.

SEATON (Jean Q.), "What Have I Offended Unto Thee ? God as Three-In-One in the Chester Mystery Cycle", *English Studies*, 73(1992), nr. 4, pp. 300-310.

In de Chester Cycle wordt voortdurend benadrukt dat God tegelijk over de kracht van de Vader, de wijsheid van de Zoon en de liefde van de Geest beschikt; in zijn ontkenning van de Drievuldigheid toont Lucifer dat hij God niet begrijpt.

SHOHAM (Chaim), "Organizing the Spectator's Reaction in the Theatre", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 69-84.

Een interessant studieobject is de manier waarop in de theatertekst de reacties van de toeschouwers worden georganiseerd. 'Thema' en 'rhema', twee sleutelbegrippen uit de Praagse School, kunnen ons hierbij behulpzaam zijn, wat aan de hand van enkele voorbeelden uit het Jiddische Habima-theater wordt bevestigd.

STIJNEN (Ludo), "Eugeen Zetternam (1826-1855). Ambachtsman en flamingant, schrijver, polemist en kunstcriticus", *Kruispunt*, 33(1992), nr. 142, pp. 126-188.

In deze uitgebreide studie over de negentiende-eeuwse Vlaamse auteur E. Zetternam komen o.a. ook zijn drama's *Margaretha van Constantinopel* en *De vrouw van Egmont* en het volksdrama *Modezucht* aan bod.

SUTTON (Clifford), "Deixis and Illocution in Text and Performance", *Tijdschrift voor Theaterwetenschappen*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 205-216.

Om te beoordelen hoe een voorstelling werkt dienen we te kijken naar de manier waarop de acteurs zich op het toneel bewegen. Via segmentatie van die bewegingen kunnen we nagaan wat ze denken en voelen.

VAN STAPELE (Peter), "Analysis of Deixis in the Dramatic Text in Performance", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32.

De analyse van deixis in dramatische teksten is zeer belangrijk. Wie de reactie van het publiek wil analyseren, dient eerst te weten hoe de auteur zijn materiaal tot een drama heeft verwerkt, en hoe de theatermakers diezelfde tekst in een opvoering hebben vertaald.

VAN VLAENDEREN (Rudi), "Dré Poppe. Zeldzaam zijn zij die gevochten hebben zoals hij", *De Scène*, 33(1991-92), nr. 10, pp. 8-10.

Ondanks tegenwerking vanuit het Gentse amateurtoneel slaagde Dré Poppe er toch in Toneelstudio '50 op te richten, waaruit in 1955 Arca groeide.

VAN VLIET (Harry), "The Dramatic World, A Possible World", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 8(1992), nr. 31-32, pp. 59-68.

In zijn *Grundriss der Empirischen Literaturwissenschaft* introduceert Siegfried Schmidt het begrip "esthetische conventie". Zien we het theater als een mogelijke wereld, elementen eruit kunnen een invloed hebben op ons gedrag erbuiten.

WILLINGER (David), "Het expressionisme in twee vroege werken van Michel de Ghelderode", *Diogenes*, 8(1992), nr. 1, pp. 3-7.

In *Têtes de bois* (1924) en *Don Juan* (1926), geïnspireerd op een (beperkte) kennis van het Duitse expressionisme, vond de beginnende Michel de Ghelderode onmiddellijk een persoonlijke toon. Ondanks enkele zuiver expressionistische elementen, staat toch de banaliteit van het leven centraal.

II. DRAMATEKSTEN

a. boeken

CORNELISSEN (Ignace), *Wintersprookje* en MEULEMAN (Bart), *Figuurlijk Natuurlijk. Koningsdrama's*. Turnhout, Het Gevolg, 1992, 120 p. (ISBN 90-800243-33)

HERTMANS (Stefan), *Kopnaad : een tekst voor vier stemmen*, Amsterdam, Meulenhoff en Leuven, Kritak, 1992, 78 p. (ISBN 90-6303-409-1)

IBSEN (Hendrik), *Bouwmeester Solness*, Amsterdam, International Theatre & Film Books, 1992, 128 p. (ISBN 90-6403-267-x)

O'NEILL (Eugene), *Het begeren onder de olmen*, oorspronkelijke titel *Desire under the Elms*, vertaald door Arne Sierens, Amsterdam, International Theatre & Film Books en Eindhoven, Zuidelijk Toneel, 1992, 91 p. (ISBN 90-6403-279-3)

PLAUTUS (T. Maccius), *Kolonel Bluf*, oorspronkelijke titel *Miles Gloriosus*, vertaald door A.S. Kleywegt, Amsterdam, 1992, 114 p. (ISBN 90-5383-092-8)

REISEL (Wanda), *Heimwee : vier toneelstukken*, Amsterdam, Prometheus, 1992, 302 p. (ISBN 90-5333-124-7)

RIJNDERS (Gerardjan), *Liefhebbers*, Amsterdam, International Theatre & Film Books en Toneelgroep Amsterdam, 1992, 44 p. (ISBN 90-6403-295-5)

b. in tijdschriften

DE GHELDERODE (Michel), "De komst van de Grand Macabre", vertaald door Wannes Van de Velde en Marc Peeters, in : *Diogenes*, 8(1992), nr. 1, pp. 8-55.

SMITS (Els Ingeborg) en ENKLAAR (Cas), "Bas en Elze kijken terug", in : *Toneel Teatraal*, 113(1992), nr. 7, pp. 23-29.